

Nr 326.

Av herr **Asplund**, i anledning av *Kungl. Maj:ts förslag till kommunalskattelag*.

Gent emot de krav på en sådan utsträckning av garantiskattesystemet, att även andra värden än fastigheter åläggas garantiskatt, varom utredning reservationsvis begärdes dels av samtliga 11 socialdemokrater (reservation nr 1, 5:o), dels av herrar Ericson i Obergå, Magnusson i Tumhult och Johansson i Kälkebo (reservation nr 2), alltså av en majoritet på 14 av de 24 ledamöterna i 1927 års kommunalskatteutskott, utan att tyvärr föranleda någon riksdagssskrivelse, har finansministern i årets kommunalskatteproposition gjort gällande, att redan för närvarande även näringsföretagen delta i skattegarantin, då praktiskt taget alla näringsföretag ju måste — liksom jordbruket — använda fastighet för sin drift; då denna fastighet inclusive fasta maskiner deltog i skattegarantin, finge i likhet med jordbruket annan näring delta i densamma. Intäkt genom försäljning eller annat tillgodogörande av fastighetens alster eller *naturtillgångar* skall enligt 24 § räknas till intäkt av fastighet och skall enligt anvisningarna till 29 §, där sådana produkter eller råämnen använts i fastighetsägarens egen rörelse, avdragas såsom omkostnad i rörelsen. Ett mycket betydelsefullt undantag gäller emellertid för mineralfyndigheter, speciellt inmutningsbara sådana. Då dessa ej räknas tillhöra den fastighet, inom vars område de finnas, utan anses för lösegendom, tillhörig inmutaren, eventuellt till hälften jordägaren, äro de varken upptagna i fastighetens taxeringsvärde, varigenom de ej komma att på något sätt delta i skattegarantin, ej heller kan ett tillgodogörande av desamma, ens för det fall, att detta sker för fastighetsägarens egen räkning, beskattas som intäkt av fastighet. Då naturtillgångar av denna art, särskilt då de förekomma i folkfattiga och i fråga om jordbruksmöjligheter jämförelsevis vanlottade trakter, ofta hava ett synnerligen stort kapitalvärde i förhållande till övrig egendom inom samma kommun, är det synnerligen beklagligt, att desamma icke i likhet med fastighet kunna åläggas garantiskatt. Visserligen föreligger den skillnaden, att malmen icke återväxer, utan att ett tillgodogörande av en viss kvantitet måste betraktas som ett kapitaluttag. Men i regeln äro våra svenska malmfyndigheter i förhållande till den årliga avsänkning, som varit vanlig hos oss, av så stora dimensioner, att de vid normal årsbrytning kunna förutsättas räcka i flere århundraden. Vid de uppgörelser, som träffats angående de väldiga lappländska

järnmalmsfyndigheterna, har detta tagit sig uttryck däri, att vid en eventuell inlösen av inmutareandelarne, representerade av de Trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösund tillhöriga stamaktierna i Luossavaara—Kiirunavaara Aktiebolag, lösesumman avvägs så, att den med en årlig ränta av fyra procent ger samma inkomst, för en obegränsad framtid, som stamaktieägarne skulle haft av en fortsatt brytning av en viss årskvantitet under antagande att nettovinsten per ton alltså blir lika stor som före inlösen. Och vid beräklandet av denna nettovinst är L. K. A. B. *»icke skyldigt att på grund av malms bortförande göra avskrivning å själva malmsfyndigheterna, ej heller å markvärdena»* (se »Riktlinjer för avskrivningar å Luossavaara—Kiirunavaara aktiebolag tillhörig egendom» 1), bilaga 3 till 1927 års malmavtal).

Att såsom i 29 § 1 mom. av föreliggande förslag till kommunalskattelag sker, medgiva rätt till avdrag från bruttointäkten av rörelse för *»värdeminskning å naturtillgångar såsom gruvor, stenbrott och dylikt genom deras tillgodogörande»*, är uppenbarligen orimligt i nyss relaterade fall, det ekonomiskt allra mest betydande i skattehänseende.

Men även beträffande mindre betydande gruvföretags beskattning synes nämnda medgivande vara sakligt oberättigat och kunna medföra betänkliga konsekvenser. Det ursprungliga förvärvet av själva gruvegendomen är ju förenat med jämförelsevis obetydliga kostnader: mutsedel, malmblotning som vanligen räcker till att skydda gruvrätten tre eller flera år, samt kostnader för utmålsläggning, marklösen och vilostånd. Försäljes gruvan på ett eller annat sätt, innan gruvdriften börjat, och mer än fem år förflutit från mutsedlarnes utfärdande, så kan ej eventuell försäljningsvinst beskattas, då gruva är lösegendom. Även om försäljningen skulle ske tidigare, men säljaren ej är mantalsskriven i den kommun, där gruvan är belägen, så går sagda kommun i allt fall miste om skatt för den eventuella försäljningsvinsten. Ingalunda ovanligt är, att de ursprungliga ägarne till ett av dem själva bildat bolag försälja fyndigheten mot köpeskilling i aktier, vilka då ofta kunna representera ett mångdubbelt större nominellt kapitalbelopp än det verkliga värdet, framkalkylerat av den sannolika årliga nettovinsten. Vid en efterföljande gruvdrift skulle sannolikt ett medgivet avdrag för uttagen malm i förhållande till det abnorma höga, bokförda värdet av hela malmtillgången konsumera hela den vinst, som återstår sedan andra medgivna avdrag för omkostnader och avskrivningar m. m. blivit gjorda. Alldeles säkert bleve detta förhållandet, om till grund för beräklandet av malmtillgången, då det ej längre gäller att få ett högt försäljningspris å fyndigheten, utan i stället att slippa undan med lägsta möjliga skatt å gruvdriften, lägges en försiktig kalkyl, grundad på kanske föga djupgående undersökningar.

Då sålunda det ursprungliga förvärvet av rätt till gruvfyndighet i allmänhet icke är förenat med några större kapitalutlägg, då det för vederbörande »gruvkommun» oftast torde bliva omöjligt att erhålla någon skatt på vid överlåtelse av gruvrätt uppkommen försäljningsvinst, då malmtillgången vid nor-

mal årsbrytning i regeln räcker en mycket lång tid, då den för bestämmande av värdeminskningen genom uttagen malm utslags-givande beräkningen av den totala malmtillgången och dess kapitalvärde är synnerligen osäker och kan bli föremål för svårlösta tvister, samt då gruvfyndigheter ofta förekomma i på andra skattekraftiga objekt fattiga kommuner, synes man med skäl kunna påfordra, att avdrag för värdeminskning å själva fyndigheten på grund av malmbrytning icke får göras, vilket innebär, om man så vill, att själva fyndigheten får svara för skatt, som bort utgå till gruvkommunen för genom försäljning el. dyl. i förväg uttagen andel av den sammanlagda nettovinsten, en omständighet, som givetvis får beaktas vid köp av gruvfyndigheter. Liknande omständigheter synas föreligga även beträffande stenbrott.

Förutom den direkta utdelningen å aktier utdelas mycket betydande belopp av vinsten å Luossavaara—Kiirunavaara aktiebolags gruvbrytning inom Jukkasjärvi och Gellivare socknar i form av s. k. royalty åt såväl staten som åt enskilda. Denna royalty utgör icke ersättning för någon av vederbörande mottagare till bolaget verkställd leverans för gruvdriftens uppehållande, utan avser mellanhavanden dels mellan förutvarande innehavare av aktiemajoriteten (stamaktierna) och nuvarande, TGO, dels mellan de senare och preferensaktieägarna (staten). Vid sitt inköp av aktiemajoriteten i LKAB år 1903, då endast stamaktier funnos, förband sig TGO att till säljaren och hans efterlevande utbetala bl. a. en royalty av tio öre pr ton bruten malm i samtliga till företaget hörande gruvfält intill en årsbrytning av en miljon ton malm samt fem öre för varje ton därutöver bruten malm. Denna s. k. Broms' royalty har emellertid ingått på utgiftssidan i LKAB:s vinst- och förlustkonto och därigenom kommit att med hela sitt belopp minska detta bolags beskattningsbara vinst, ehuru man tycker, att det rätteligen bort påföras TGO:s eget vinst- och förlustkonto. Då staten vid uppgörelsen 1907 inträdde i egenskap av preferensaktieägare i LKAB med såväl sina återvunna obehakade som sina alltjämt bibehållna jordägarandelar, erhöll staten i *utdelning* på sina aktier rätt till 50 öre pr ton Kirunamalm och 25 öre pr ton Gellivarealm, alltså oberoende av den verkliga vinsten, och denna utdelning utgick av LKAB:s beskattningsbara vinst. Genom avtalen om ökad malmbrytning av 1908 och 1913 erhöll staten, förutom nämnda utdelning, som fortfarande beskattades hos LKAB, s. k. tilläggsavgifter resp. kr. 1: 50 och 3: — per ton av den ökade malmbrytningen. Dessa tilläggsavgifter hava emellertid liksom den förut omnämnda s. k. Broms'ska royaltyn påförts LKAB:s vinst- och förlustkonto såsom utgift och därigenom undgått beskattning.

Genom 1927 års malmavtal har frågan, huruvida denna utdelning under form av royalty får beskattas hos LKAB eller ej, ytterligare aktualiserats. Medan »Broms'ska royaltyn» är oförändrad, har staten tillkommande *beskattade* utdelning enligt 1907 års avtal och *obeskattade* tilläggsavgifter enligt 1908 och 1913 års avtal, i syfte att bibehålla statens förstahandsrätt till utdelning, ersatts med en till sammanlagda totalbeloppet likvärdig royalty å kr. 1: 50 per ton, vilket innebär en direkt försämring av hittillsvarande beskattningsmög-

*Förtäckt
utdelning.*

lighet. Men till råga på allt har avtalet dessutom tillerkänt TGO en royalty närmast efter statens med 1 kr. per ton, enligt riksdagens uttalande i syfte att bilda en mjukare övergång för detta bolag med avseende på dess utdelning från LKAB. Bestämmelserna härom återfinnas i § 4 och § 5 i 1927 års malmavtal:

§ 4.

För varje ton järnmalm, som LKAB enligt bestämmelserna här ovan bortfraktar (årligen från Kiirunavaara högst 6.1, från Gellivare 2.5 och från Luossavaara 0.4 miljoner ton, summa nio miljoner ton) skall LKAB erlagga *royalty* dels till staten med en krona femtio öre för under tiden 1 oktober 1927—30 september 1947 bortfraktad malm, dels till TGO med en krona för under tiden 1 oktober 1927—30 september 1931 bortfraktad malm och med femtio öre för malm, som bortfraktas under tiden 1 oktober 1931—30 september 1932.

Den 30 september varje år skall approximativt likvid — — — skall äga rum.

TGO förbinder sig att den 30 september 1938 till staten erlagga ett belopp, motsvarande hälften av den royalty bolaget enligt denna paragraf uppburit för bokslutsåret den 1 oktober 1927—den 30 september 1928 samt att sedermera den 30 september ett vart av åren 1939, 1940, 1941 och 1942 utbetala halva beloppet av royaltyn för ett vart av de respektive bokslutsåren 1928—1929, 1929—1930, 1930—1931, 1931—1932.

§ 5.

LKAB:s utdelningsbara nettovinst, efter royalty, skatter och avskrivningar, skall för varje bokslutsår lika fördelas på antalet ton malm, som under året fraktats å järnvägen Svartön—Riksgränsen enligt bestämmelserna i detta kontrakt. Denna nettovinst per ton skall fördelas mellan preferens- och stamaktier på följande sätt:

a) För tiden från och med den 1 oktober 1927 till och med den 30 september 1947 tilldelas preferensaktierna ett belopp per ton, som med 75 öre understiger halva nettovinsten per ton. Återstoden av nettovinsten tilldelas stamaktierna.

b) För tiden från och med den 1 oktober 1947 skall nettovinsten per ton, i vad den belöper på en under bokslutsåret bortfraktad kvantitet av intill 3,750,000 ton delas lika mellan preferens- och stamaktier, och i vad den belöper på överskjutande kvantiteter fördelas med två tredjedelar till preferensaktierna och en tredjedel till stamaktierna.

Slutresultatet av den rätt invecklade vinstfördelningen enligt ovanstående paragrafer blir helt enkelt vid slutet av år 1942, att staten och TGO då fått hälften var av gruvföretagets hela nettovinst under de femton åren från 1 oktober 1927. Endast den olikheten förefinnes, att TGO fått som ett räntefritt lån under tio år disponera så stor del av statens vinsthalva, som motsvarar halva den TGO under åren 1 oktober 1927—30 september 1932 tilldelade royaltyn, för att därmed möjliggöra en mjukare övergång till den reducerade

utdelning å stamaktierna, som följer av 1927 års avtal. Vid sådant förhållande torde det icke kunna bestridas, att den enligt 4 § utgående royaltyn är en vinstutdelning till aktieägarne lika väl som utdelningen av den s. k. utdelningsbara nettovinsten enligt 5 §, och att LKAB bör betala skatt för den förra likaväl som för den senare.

Behovet för de båda malmfältskommunerna Gellivare och Jukkasjärvi, för resp. väghållningsdistrikt samt för Norrbottens läns landsting att få skatt från vinsten av gruvdriften utan några avdrag för royalt och dyl. har för tiden före 1927 års avtals ikraftträdande blivit närmare belyst i motion nr I: 284 vid 1927 års riksdag, till vilken det alltså torde vara tillräckligt att hänvisa. Beträffande betydelsen i ekonomiskt hänseende av ett eventuellt medgivande för LKAB att befrias från skatt på de royaltibelopp om tillsammans kronor 2: 50 per ton (oberäknat Broms' royalt), som skola utgå till staten och TGO enligt det nya avtalet erhålles ett begrepp av nedanstående siffror, där skatten enligt 1926 års uttaxeringar beräknats å de royaltibelopp, som skulle årligen utgå, om LKAB till fullo utnyttjade sin brytningsrätt, 6.5 milj. ton i Kiiruna-vaara—Luossavaara och 2.5 milj. ton i Gellivare. Dessa »förlorade skattebelopp» utgöra, under förutsättning att av Kirunavinsten 90 % beskattas i Jukkasjärvi och 10 % i Stockholm samt av Gellivarevinsten 75 % i Gellivare, 15 % i Luleå och Nederluleå och 10 % i Stockholm, samt att totala uttaxeringen per bevillningskrona för kommun, kyrka, skola och vägskatt inom Jukkasjärvi, Gellivare, Luleå stad, Nederluleå och Stockholm samt landstingsskatten inom Norrbottens län blir densamma som 1926 eller resp. kronor 5: 633, kr. 11:—, kr. 10:—, kr. 11:50 och kr. 6:35 samt kr. 3:16 pr bevillningskrona, följande belopp:

Jukkasjärvi socken	för 14,625 milj. kr. royalt, skatt 823.800 kronor;
Gellivare	» » 4,6875 » » » » 515.600 »
Luleå stad	» 0,65625 » » » » » 65.000 »
Nederluleå socken	» 0,28125 » » » » » 32.350 »
Norrbottens landsting	» 20,25 » » » » » 644.900 »
Stockholms stad	» 2,25 » » » » » 142.900 »

Till jämförelse må nämnas att hela det inkomstbelopp, varå utskylder utdebiterats år 1926, var för

Jukkasjärvi socken	23.536.105 kr., därav ovanst. royalt	motsv. 62,1 %;
Gellivare	» 9.525.642 » » » » »	49,2 %;
Luleå stad	» 11.043.000 » » » » »	5,9 %;
Nederluleå socken	» 3.301.263 » » » » »	1,0 %;
Norrbottens landsting	» 97.968.000 » » » » »	20,7 %;
Stockholms stad	» 887.340.000 » » » » »	0,2 %.

Huruvida staten kommer att bli skattskyldig för inkomst av aktier i likhet med enskild aktieägare, synes icke klart framgå av det föreliggande kommunalskatteförslaget. Någon anledning, varför staten icke i detta hänseende skulle betala skatt, synes dock icke föreligga. Inom vilket

Statens
skattskyldig-
het.

beskattningsområde sådan skatt skall erläggas av staten, framgår icke heller av lagförslaget. I förut omnämnda motion I:284 vid 1927 års riksdag har betydelsen av denna statens skattskyldighet närmare utvecklats. Emellertid har genom det nya malmavtalet av 1927 staten redan nu kommit i åtnjutande av praktiskt taget halva vinsten av gruvbrytningen vid LKAB:s malmfält, och frågan om statens skattskyldighet för denna form av inkomst har därför ytterligare aktualiserats, även om själva tiden för statsinlösen av gruvfälten undanskjutits ett tiotal år.

Då staten erlägger skatt till vederbörande kommun för sin inkomst av exempelvis kronoparkerna, synes det vara en naturlig sak, att skatt bör av staten erläggas till »gruvkommunen» även för inkomster från statens malmförande mark, oavsett om denna inkomst åtnjutes genom av staten direkt driven gruvrörelse, genom delägareskap i enkelt gruvbolag, genom utdelning å aktier, som erhållits för statens jordägarandel eller genom utarrendering av gruva eller gruvandel.

I det föregående har huvudsakligen ordats om de mest betydande konkreta fall, där statens fortsatta skattefrihet skulle hava ett synnerligen ödesdigert inflytande på vederbörande kommuners ekonomi. Men även andra ingalunda betydelselösa fall kunna anföras. Staten har beträffande alla efter den 29 augusti 1889 å kronojord inmutade fyndigheter förbehållit sig rätt till jordägarandel och åtnjuter, där denna ej blivit utarrenderad och ej heller direkt begagnas av staten, $\frac{1}{75}$ av bruttovärdet å gruvbacken av alla inmutningsbara ämnen, som uppfordras ur gruvan. Är kronans jordägarandel utarrenderad, har kronan i regeln en minimiavgift av 25 kronor per utmål och år, även om ingen brytning äger rum. Brytes malm ur gruvan, utgår en arrendeavgift av minst $\frac{1}{50}$ av malmens bruttovärde å gruvbacken. Jordägarandelarne i samtliga utmål inom Tuolluvaara malmfält äro sålunda av staten utarrenderade sedan 1902 och hava tillfört staten betydande belopp i arrendeavgift. Arrendeavgiften, som för tiden 1902—1925 uppgått till 443,097 kronor, inflöt under 1920 med kronor 37,226:40, 1921 med kronor 15,504:28, 1924 med kr. 15,600:— och under 1925 med kr. 25,060:—. Beträffande Koskullskulle malmfält blir förhållandet enahanda om några år, då successivt och till slut hela den kvarvarande malmstocken kommer att gå in inom ett par utmål, i vilka staten innehar jordägarandelen. Beträffande såväl Koskullskulle som Tuolluvaara utgår arrendetiden inom ett fåtal år, varefter staten, om så befinnes lämpligt, kan deltaga i driften direkt genom att själv begagna sin jordägarandel, om ej annorlunda överenskommes, under formen av gruvbolag.

Kronans jordägarandelar, som på ovan angivna sätt utarrenderats, finnas i stort antal inom såväl Jukkasjärvi och Gellivare som en del andra socknar av Norrbottens län. Även om de för icke brutna fyndigheter utgående minimiavgifterna spela en jämförelsevis obetydlig roll för de särskilda kommunerna, kunna de tillsammans tagna för helt län uppgå till rätt avsevärda belopp. Utom i Norrbottens län finnas å kronojord i andra delar av landet av kronan utarren-

derade jordägarandelar även i gruvor, som varit eller äro under arbete och som lämnat till något hundra- eller tusental kronor uppgående årliga arrendebelopp, dock inga av den storlek som Tuolluvaara.

En annan grupp av kronans jordägarandelar i gruvor utgöres av sådana, som tillhöra fyndigheter, inmutade enligt 1918 års lag. De mest betydande av dessa finnas inom norra Västerbottens malmtrakt, det s. k. Skelleftefältet. Här har kronan haft inkomst dels av sådana, där jordägarandelen ännu icke tagits i bruk, såsom Granbergslidens lilla guldgruva, vilken senast lämnat ett belopp i arrende av 413 kronor, motsvarande sjuttiofemtedelen av den brutna malmens värde å gruvbacken. I andra fält, exempelvis Rackejaure arsenik- och guldmalmsfyndighet inom Malå socken, har staten direkt tagit sin jordägarandel i bruk, och kommer alltså att deltaga i blivande gruvdrift som delägare i vanligt gruvbolag, om ej annan uppgörelse, t. ex. utarrendering kommer till stånd. Dessutom innehar staten själv inmutareandelen i av Sveriges geologiska undersökning inmutade fyndigheter å kronans egen jord, där staten alltså är ensam gruvägare, som även å enskild jord, där jordägarandelen tillhör enskild person eller företag. Det torde icke vara otänkbart, att kronan i en eller annan form ingår som intressent i någon sammanslagning av olika fyndigheter i Västerbotten till ett gemensamt företag med malmförädlingsverksamhet jämte gruvdriften. Att kronans delägarskap i fyndigheter i dessa trakter kommer att taga ett djupt grepp i vederbörande kommuners och landstings ekonomiska förhållanden, därest kronan icke skulle bliva skattskyldig, oavsett under vilken form kronan kan komma i åtnjutande av större eller mindre del av inkomster av blivande gruvdrift, kan ingalunda förnekas.

En lagbestämmelse eller en förklaring i de vid förslaget till kommunalskattelag om en generell skattskyldighet för kronan för inkomster av ovan angivna slag och därmed jämförliga inom andra näringsgrenar synes för stora delar av vårt land vara av allra största betydelse.

Då vi icke kunnat med visshet avgöra, huruvida bestämmelserna i den föreslagna lagen kunna och komma att tolkas i den riktning vi finna önskvärd, hava vi icke funnit det möjligt att föreslå någon utformulerad ändring eller visst tillägg till lagtexten eller därvid fogade anvisningar, utan anhålla vi, att, i den mån för tillgodoseende av våra önskemål behov förefinnes av sådana ändringar eller tillägg, särskilda utskottet måtte verkställa sådana.

Under åberopande av ovan anförda få vi alltså hemställa,

att riksdagen ville, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 213 med förslag till kommunalskattelag m. m., besluta följande ändringar eller förtydliganden i lagförslaget:

A) att från den i 29 § 1 mom. medgivna rätt till avdrag från bruttointäkten av rörelse må uteslutas: »värdeminskning å naturtillgångar såsom gruvor, stenbrott och dylikt genom deras tillgodogörande»;

B) att såsom intäkt av rörelse för företag må beskattas även under annan form än utdelning å aktier eller andelar verkställd sådan utdelning av företagets vinst, som göres på grund av företaget i dess helhet ovidkommande transaktioner mellan olika delägare;

C) att kronan må till det beskattningsområde, inom vilket gruvdrift bedrives eller gruvfyndighet är belägen, erlägga skatt, som avses i nämnda lag för inkomst av gruvdriften eller av gruvfyndigheten eller av andelar däri, icke blott då staten ensam eller som delägare i gruvbolag själv driver gruvrörelse, utan även då sådan inkomst härrör från utdelning å av staten innehavda aktier, från avgifter för utarrenderad gruva eller gruvandel eller inflyter under annan form.

Stockholm den 12 april 1928.

C. I. Asplund.

I motionens syfte instämma

O. Bergqvist.

D. Hansén.

J. A. Stenberg.

Evert Jonsson.